

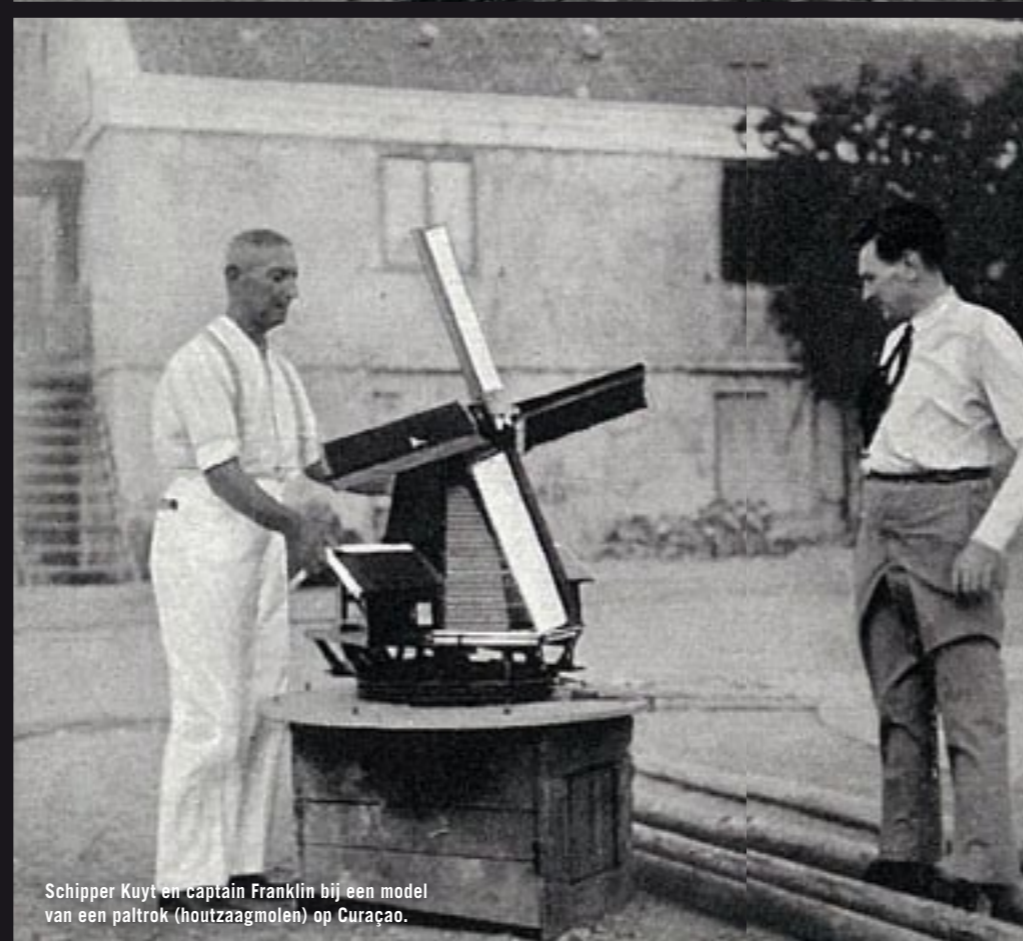
Het roer, de schipper en de vlag.

'Technische proefvaart' op het IJsselmeer.

Een haai die Jacob al dagen op de zenuwen werkt, wordt uiteindelijk gevangen en gedood.

Schipper Kuyt en captain Franklin bij een model van een paltrok (houtzaagmolen) op Curaçao.

jacobus kuyt **onbekende beroemdheid**

Bijzondere zeilprestaties zijn niet alleen voorbehouden aan mensen uit de categorie Bekende Nederlanders. Zeilen belicht een aantal van die vergeten zeilers onder de noemer 'Onbekende beroemdheden'.

Moderne Columbus

Volgens sommigen was **Jacob Kuyt** een paar eeuwen te laat geboren. De zeezeiler die in 1937 zijn wereldreis begon, had meer met de epische tochten van Columbus dan met moderne apparatuur ('Columbus redde het ook zonder radio') en een geoefende bemanning. Beide had hij dan ook nauwelijks aan boord, en wat hij wel aan boord had ging stuk of werd ziek. Doodziek.

TEKST MICHEL VAN STRATEN

ILLUSTRATIES EN CITATEN DE HOLLAND – J.G. KUYT

Jacob Kuyt, geboren in 1878, is een op-en-top romanticus, zo veel wordt duidelijk na het lezen van zijn verhaal in het boek *De Holland*. Iemand die zich niet van zijn zeilplannen laat afhouden door welgemeend negatief reisadvies, uitvallende apparatuur en onervaren bemanning. Patriottisme maakt een belangrijk deel uit van zijn motivatie. Dat hij zijn boot *Holland* heeft genoemd is dan ook geen toeval. Hij vindt het maar niks dat er nog geen Nederlander is geweest die de wereld heeft omzeild. Dat moet hij dan maar als eerste doen, vindt hij. Zijn verliefdheid op zijn bootje is de andere aanjager van zijn zeildroom. 'Die *Holland*, daar durf ik haast niet over te beginnen. Nee werkelijk niet. Hoe kan je nou je eigen kind beschrijven,

waar je zo zielsveel van houdt!' Hoe de boot waarmee hij de wereld wil rondren er uit moet zien heeft Kuyt al een tijdje op zijn netvlies. Hij knutselt een modelletje in elkaar en gaat daarmee op de HISWA staan. Op de beurs, die dan net, in 1933, zijn eerste editie heeft gehad, probeert hij mensen geïnteresseerd te krijgen in zijn boot en avontuur. Dat lukt, hij heeft veel aanloop. Maar het werven van fondsen is een ander verhaal, want 'als ik over dat aandeeltje van een gulden begon, haalden ze hun zwaard op en dreven dwars weg.'

Romantiek en eten

Maar hij vindt zijn boot, een Noorse jol die akelig veel op zijn modelletje lijkt. Het is een oude loodsboot die zijn jeugd in Noorwegen heeft doorgebracht, 'een wonder-

“Zouden ze Columbus ook zo aan zijn kop gezanikt hebben?”

11 september 1938: de *Holland* is weer terug in Zaandijk.

De bemanning terug in het vaderland: schipper Kuyt met links Eugène Heinze en rechts Dirk Hofman.

Vlak voor de wind over de Atlantische!

Het interieur van de hut op de *Holland*.

schip, dat precies beantwoordde aan mijn dromen. Zo'n loodsboot stond me wel aan. Als ze water onder hun kiel hebben, kan er niks mee gebeuren. 't Zijn van die schepen met een ziel, die zelf hun weetje wel weten.' Volgens Kuyt is zijn boot niet gebouwd maar geboren. Hij zal nooit meer alleen zijn, want altijd is er zijn *Holland*. Tijdens zijn reizen heeft hij urenlange gesprekken met haar. Kuyt klinkt als iemand die ook antwoord van haar krijgt.

Maar romantiek kun je niet eten, dus stouwt hij zijn boot voor vertrek vol met een enorme voorraad levensmiddelen: bijna 200 blikken boerenkool, hutspot, bonen, plokworst en koteletten, 10 kilo gezouten spek, 20 kilo bonen, rijst en meel, 5 kilo macaroni, 20 Edammer kazen, 30 kilo boter, 50 kilo suiker, 50 kilo zout, 10 kilo koffie, 50 kilo cacao, 4 kisten melk, enzovoort. Het is een lijst waar moderne wereldreizigers misschien met afschuw (gewicht) én jaloezie naar zullen kijken. Raadgevingen over hoe hij het best zijn drinkwater goed kan houden slaat hij in de wind. 'Ik geloof niet zo erg in al die bacteriën. Dat vind ik uitvindingen van de moderne tijd*, allemaal bijgeloof! Vroeger dronken ze slootwater en het werden kerels als eiken.'

* Je zou kunnen zeggen dat daar enige kern van waarheid in zit: bekendheid met bacteriën stamt net als Jacob Kuyt uit de 19de eeuw.

Twee kleurenblinden

Kuyt kiest ervoor om een bemanningslid mee te nemen. Zijn selectiemethode is opmerkelijk. De toekomstige avonturier heeft over aanbod niet te klagen, en vindt dat het menselijke aspect op zo'n lange tocht belangrijker is dan nautische kennis. Op de werf waar de *Holland* onder handen wordt genomen, zit een jonge man met een verliefde blik naar de boot te kijken. Hij vraagt aan Kuyt of hij mee mag. 'Zet dat maar uit je hoofd', is het antwoord. Maar na stug volhouden (de jongen reist de *Holland* sluis na sluis achterna) wint de aanhouder: de overenthousiaste Dirk Hofman mag mee. Hij weet niets van zeilen. Voor Kuyt is dat een voordeel: hij wil niet iemand aan boord die meer weet dan hij en misschien een betweter blijkt te zijn. Het is Dirks enthousiasme dat Kuyt doet besluiten hem mee te nemen.

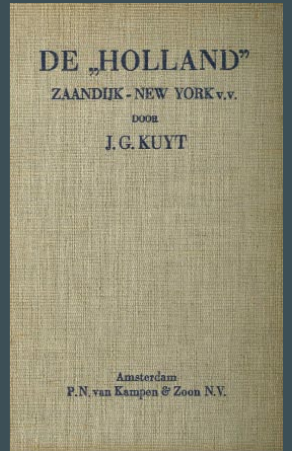
Volgens 'stuurlui aan de wal' zal hun wereldreis, nog nooit door Nederlanders vertoond, in een regelrechte zelfmoord eindigen, voordat ze zelfs maar Engeland zullen bereiken. 'Zouden ze Columbus ook zo aan z'n kop gezanikt hebben?', vraagt Kuyt zich retorisch af. Op zondag 22 augustus 1937 vaart de *Holland* uit, met Kuyt en Hofman aan boord. Het reisplan bestaat uit het opzoeken van de broer van Jacob Kuyt in Buenos Aires, 'en omdat ik altijd een gruwelijke hekel heb gehad aan dezelfde weg terug, via Kaap de Goede Hoop naar Indië en verder eventjes langs Australië en Nieuw Zeeland om Kaap Hoorn weer naar Zaandijk.' Op de Noordzee hangt Dirk Hofman de eerste dag vooral over de reling. Jacob Kuyt klopt de *Holland* tevreden op haar harde huid.

Het eerste stuk gaat naar tevredenheid van Kuyt. Daarna brengt de Golf van Biskaje iets wat vrijwel elke zeiler uit

deze reeks *Onbekende beroemdheid* overkomt: een bijna-aanvaring. Dirk heeft wacht, Kuyt ligt te kooi, half in slaap, half luisterend naar de geluiden van de zee. Dirk roept naar de schipper dat hij het licht van een boei ziet. Kuyt zegt dat hij er goed vrij van moet blijven. Even later is de roep van Dirk paniekerig: 'Meneer Kuyt, dat licht komt snel op ons af!' Kuyt springt aan dek. Hij overziet de situatie snel, maar niet volledig. 'We zeilden over bakboord en toonden ons rode licht. Hij kwam van bakboord en toonde óók een licht.' Maar Kuyt is kleurenblind, en kan niet bepalen welke kleur zijn opponent voert. Het is een knap staaltje toeval dat het enige bemanningslid net zo kleurenblind is als de schipper. In het donker zien ze beiden een licht van onbepaalde kleur op zich af komen. Alles gaat zo snel, dat er geen tijd is om de koers te verleggen, het is secondenwerk. Ze zijn overgeleverd aan het zicht - of gebrek daaraan - van het slagschip, want dat is waar Kuyt denkt mee te maken te hebben. Dat draait plotseling achterlangs, op maar vijf meter afstand, volgens Kuyt. Ze hebben geluk gehad.

Afrikaanse koorts

Later, nadat ze uit Dakar zijn vertrokken voor hun oceaan-oversteek, komen ze in nog serieuzere problemen. Die zijn van heel andere aard. Dirk wordt ziek. Hij rilt, is nat. Hij hangt tijdens zijn wacht te slapen over de helmstok. In eerste instantie denkt Kuyt dat het gaat om een onschuldig dipje, waar iedere zeiler wel eens last van heeft. Maar Dirk blijft ziek. 'Het kon de Afrikakoorts wel eens wezen', denkt Kuyt. Hij heeft jarenlang in Indonesië gewerkt en gewoond, is zelf gewend aan de felle zon, en ziet in Dirk een slachtoffer van een zonnesteek. Dirk blijft ziek. Hij eet niets maar drinkt wel veel; water, dat Kuyt eerst kookt. Blijkbaar is de schipper minder stoer in zijn daden dan in zijn eerdere woorden over drinkwater. Je mag met terugwerkende kracht hopen dat dat ook geldt voor de manier waarop Kuyt de boordapotheek hanteert: hij heeft geen idee wat daar allemaal inzit en zet de hele boel voor Dirks

WIN EEN BOEK

Van het boek *De Holland; Zaandijk - New York v.v.*, geschreven door Jacobus Kuyt zelf, ligt bij de *Zeilen*redactie een authentiek exemplaar uit 1939 te wachten op een enthousiasteling. Wie? Stuur een e-mail naar info@zeilen.nl, met daarin een korte motivatie waarom u vindt dat u voor het boek in aanmerking komt. Misschien is 'ie dan voor u.

HOLLAND

De *Holland* is een Noorse jol. Kuyt schrijft hierover: 'Ik kan me zo voorstellen, hoe die Noorse loods van zijn scheepje heeft gehouden. Ouwerwetse, particuliere loodsen in Skandinavië [...] zwierven door het gevaarlijke Skagerrak en langs de barre fjordenkust zomer en winter door. Het zijn schepen voor harde wind en zout water.'

L.o.a.	12,00 m
Breedte	4,00 m
Diepgang	1,60 m
Waterverplaatsing	4 ton
Tuigage	gaffelkotter
Bouwjaar	1898
Bouwplaats	Ahrendal, Noorwegen
Rompmateriaal	eikenhout
Ontwerp	Colin Archer

neus, met de woorden: 'Dirk, m'n jongen, bik de hele boel maar op. Allicht zit er iets bij, dat erg best voor je is.' Het is het zout-door-de-aderen sausje waar Kuyt zich graag van bedient, maar de werkelijkheid is minder romantisch. Dirk blijft ziek en verzwakt zienderogen.

Kuyt ziet dat de situatie zo ernstig is, dat hij zijn vaarplan moet bijstellen. Dat zou hen oorspronkelijk door de dol-drums leiden, een gebied met windstiltes en hitte, twee nu wel zeer ongewenste gasten. Hij verlegt zijn koers naar Zuid-Amerika. Tenminste, voor zover de navigatie dat toelaat: de klok doet het niet, dus kan Kuyt hun lengtegraad niet bepalen. Hij gebruikt de methode van de oude ontdekkingsreizigers: op de juiste breedtegraden westwaarts varen tot je land tegenkomt.

Kuyt maakt zich nu ernstig zorgen. Hij waakt ervoor dit aan Dirk te laten blijken. De schipper verzorgt zijn bemanningslid zo goed mogelijk, droogt zijn met zweet door-drenkte matras dagelijks, en zoekt wat afleiding voor hem, voor zover mogelijk. Zo roept hij Dirk om even naar een school potvissen te komen kijken, die op honderd meter afstand liggen te snuiven. Het werkt averechts, want Dirk wordt er alleen maar bang van. De *Holland* krijgt last van heel kleine beestjes: langhalzen. De scheepshuid zit vol met deze schelpdieren, die de snelheid flink uit de boot halen. Kuyt wordt er niet geruster op.

Wanhoop

Naast de zorg voor Dirk heeft Kuyt natuurlijk ook de zorg voor de navigatie, de koers en de zeilvoering, in zijn eentje. Ook moet hij een gescheurd zeil repareren. Van het klaar-maken van echte maaltijden komt het niet meer, Kuyt lepelt nu de inhoud uit de onverwarmde blikken zo naar binnen.

Dirk is duidelijk in levensgevaar. 'Ik was wanhopig', schrijft Kuyt in een zeldzaam moment van het tonen van kwetsbaarheid. 'M'n kop bonsde. Ik wist me geen raad!' Hij doet Dirk een ultieme belofte. Kuyt belooft hem dat zij bij het eerste vrachtschip dat langskomt aan boord zullen gaan. Kuyt zal dan de *Holland* afzinken. Is het een uiterste

poging om Dirk er geestelijk bovenop te krijgen? Het is nogal een belofte, voor een passievolle man als Kuyt. Maar het is dan ook nogal een netelige situatie. De koorts wordt er niet beter op, integendeel. Kuyt, radeloos, gaat ondertussen zitten rekenen, óp het ergste, en mét zijn zoutvoorraad. Hij schat dat hij het eenmaal ontzielde lichaam van Dirk met de 40 kg zout die hij nog heeft moet kunnen conserveren.

Hoe slechter de situatie van Dirk, des te meer haaien er rond de *Holland* een kijkje komen nemen. Dat lijkt Kuyt geen kwestie van toeval; het is alsof de haaien Dirk ruiken. Kuyt weet een van de haaien te prikken met zijn haak en daarmee weg te jagen.

De schipper doet iets wat Columbus bij zijn reis naar het onbekende continent ook deed: hij vertelt zijn bemanning dat ze er bijna zijn. Beide kapiteins wisten beter, en gaven bewust verkeerde posities door om het moreel hoog te houden. Maar Kuyt vraag wel erg veel van zijn bemanningslid, want de voor november beloofde kust is er met Sinterklaas nog niet, en blijft zelfs met Kerst nog uit zicht. Hier speelt de kapotte klok Kuyt parten; hij kent zijn lengtegraad niet. Er is ook goed nieuws: Dirk knapt op. Net op tijd keert de koorts, en kan Dirk weer wat eten, voldoende om niet dood te gaan en om zelfs op krachten te komen.

En dan, eindelijk, op 9 januari 1938, eenenzeventig dagen na hun vertrek uit Dakar, zien ze een vuurtoren. Ze zitten bij de noordkust van Brazilië. Dirk is inmiddels voldoende opgeknapt om koers te zetten naar Paramaribo. Voor de beide mannen voelt die plek later als thuiskomen. Dirk Hofman blijkt na onderzoek van een arts te hebben geleden aan malaria, elefantiasis (olifantsziekte, met zwellingen als gevolg van lymfoedeem), een zonnesteek en bloedarmoede. Een gedegen behandeling krijgt hem er bovenop. Kuyt had Dirk beloofd hem terug naar Nederland te brengen, en dat doet hij. Zijn wereldreis is dus ten einde. Voor de terugreis nemen ze vanaf Paramaribo nog een opstapper aan boord, Eugène Heinze. Ook hij blijkt kleurenblind. Het drietal komt heelhuids aan in Zaandijk.

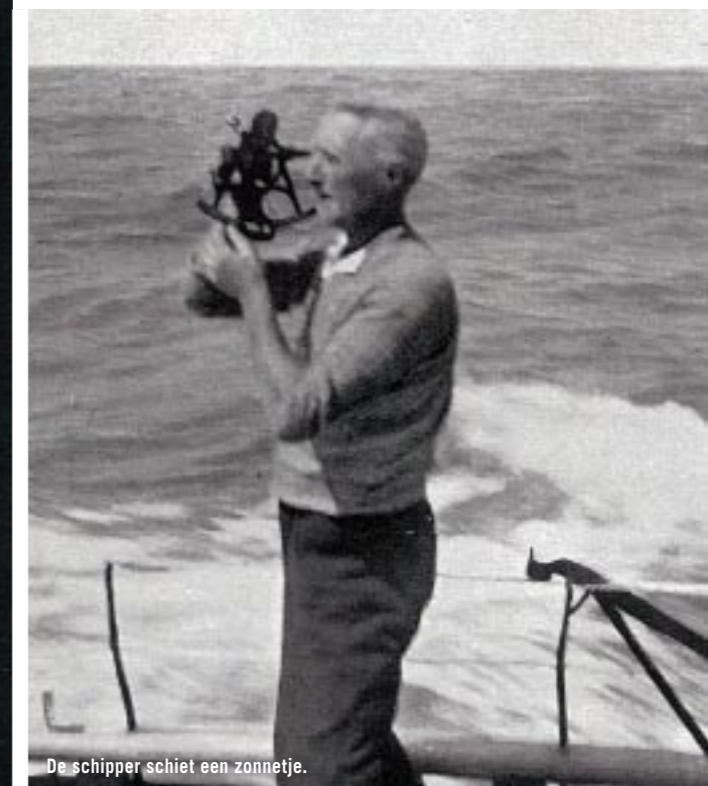
Geen angst voor de vrees

'Geen angst voor de vrees' is de stoere zeemannijfspreuk die Kuyt graag bezigt. Toch zegt hij in zijn boek net iets te vaak dat hij nooit angst heeft om geloofwaardig te zijn. Na terugkomst in Nederland vertelt hij over het vertrouwen in zijn boot en zijn eigen minimale rol in de overleving. Eigenlijk gaat alle eer naar de *Holland*. 'De *Holland* durfde en zij vertrouwde op haar rustige kracht en haar onfeilbare zeewaardigheid. Nooit heb ik in angst gezeten. Wie een schip als de *Holland* goed behandelt, geen onnodig risico neemt en wat gevoel voor weer, wind en water heeft, kan zich veilig op haar verlaten.' Hij lijkt daarbij zijn bijna-aanvaring en Dirks toestand te vergeten. •

'De droom van den schipper.'

"Wie een schip als de Holland goed behandelt, kan zich veilig op haar verlaten"

De schipper schiet een zonnetje.

Dat is weer een haai minder die zeilers kan lastigvallen.

De *Holland* in Hoek van Holland.